

YAŞAR NABİ NAYIR'IN ÇEVİRİYE DAİR GÖRÜŞLERİ

Mustafa ÖZCAN*

ÖZET

Türk edebiyatının en önemli isimlerinden Yaşar Nabi Nayır öykü, roman, eleştiri ve makalenin yanı sıra çeviri ile de ilgilenir. Bu çalışmada Yaşar Nabi'nin çeviri hakkındaki görüşleri verilmiştir. Y. Nabi edebiyatımızda çeviri geleneğinin olmadığını, herkesin kendine özgü bir yol izlediğini belirtir. Sadece çeviri yapılacak yabancı dili bilmek yetmez, ana dilin de bilinmesi ve etkili bir şekilde kullanılması gerekir. Çeviride asıl metne sadık kalınmalı, yazarın üslubu korunmalıdır. Yaşar Nabi manzum çevirinin oldukça zor olduğunu ifade eder. Şiirdeki atmosferi, ritmi çevrilen dilde vermek hiç kolay değildir. Şiir çevirilerinin Sabri Esat Siyavuşgil gibi şairler tarafından yapılması gerektiğini vurgular. Yaşar Nabi devletin çeviri ile ilgili sorumlulukları olduğunu belirtir. Tercüme Bürosu'nun özellikle klâsikleri çevirmesiyle dünya edebiyatındaki başarılı eserlerin Türkçe çevirileri okuyuculara sunulur.

ANAHTAR KELİMELER

edebî eser, çeviri, manzum çeviri, klâsiklerin çevirisi

YAŞAR NABİ NAYIR'S THOUGHTS ABOUT TRANSLATION

ABSTRACT

Yaşar Nabi Nayır, one of the most important figure in Turkish literature, deals with translation as well as story, novel, criticism and essay. In this study his thoughts about translation are given. He points out that in our literature there is no tradition of translation. Thus, every person has his own way. For him it is not enough to know the target language but also mother tongue must be known and used effectively. The person must keep the meaning of the original text, at the same time the style and artistic unity of it. Yaşar Nabi underlines the fact that it is a difficult issue to translate poems. Because it is not easy to give the atmosphere and rhythm of the poems in the target language. For him this kind of translations should be done by poets such as Sabri Esat Siyavuşgil who is successful in this field. Yaşar Nabi emphasized the responsibility of the governments for the translation. He supported the establishment of Translation Office which deals with especially translation of classics. In this way there is a chance to read successful works of world literature in Turkish.

KEY WORDS

literary work, translation, translation of poems, translation of classics

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Türk edebiyatına uzun yıllar hizmet vermiş olan Yaşar Nabi Nayır, hikâye, roman, eleştiri, makale gibi edebî türlerin yanında çeviriyle de uğraşmıştır. Zaman zaman yazdığı yazılarda çeviriye ilişkin görüşlerini belirtmiş, hatta yol göstermiştir. Öteden beri yapıla gelen çevirilerin ışığında bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Bizde çeviri konusunu ele almış, manzum çeviriler üzerinde durmuş, klâsiklerin nasıl çevrilebileceği hususunda yazılar kaleme almıştır. Biz bu yazımızda onun bu konudaki görüşlerini topluca vermeğe çalışacağız.

Yaşar Nabi'nin kanaatine göre, çeviri çok yararlıdır ve milletlerin kültür seviyelerinin artmasına katkıda bulunur:

“Nesir olsun, şiir olsun tercüme faydalı bir şeydir, düşünüş ve duyuş farkları ancak bu yoldan milletler arasında mübadele edilir ve millî kültürlere yeni ve taze görüşler bu yoldan aşılanır” (Nayır, 1946a: 320-321)

Çeviri faaliyetlerinin hız kazanması, telif sahasındaki çalışmalarımıza darbe vurmaz. Böyle düşünmek yanıltıcı olur. Çünkü kaliteli, yüksek ve seçkin kültürel eserlerin çevrilmesiyle, Türk okuyucuları kaliteli eserler okumaya alıştırmış olacaklardır. Bu alışkanlığı edinmiş okuyucularımız da yazarlarımızdan daha ciddi ve olgun eserler isteyeceklerdir. Okuyucu seviyesindeki yükseliş ise edebiyatımızın kalkınmasına yardım edecektir.

Yaşar Nabi, çeviride izlenecek yöntemle ilgili olarak da zihin yormaktan geri kalmamıştır. Ona göre bugün piyasaya sürülen çeviriler çok zayıftır. Çünkü bizde “hakiki ve sağlam bir tercüme an'anesi” tespit edilmiş değildir. Bu bakımdan her çevirmen kendine göre bir yol tutmakta, izleyeceği usûlü bizzat kendisi bulmak zorunda kalmaktadır. Böylece ortaya değişik yöntemler çıkmaktadır. Çeviri meselesi aslında batıda da pek çok münakaşalara yol açmıştır. Bizde de açması son derece doğaldır. (Nayır, 1938a: 2)

Varlık dergisinin kurucusu, geçmişteki çeviri faaliyetlerini gözden geçirir. Yakın yıllara gelinceye kadar Türk kültüründe çevirinin mahiyeti ve değeri lââyıkıyla anlaşılamamıştır. Ahmet Vefik Paşanın, Molière komedilerindeki başarısı adaptasyonlarından ileri gelmektedir. Paşa bu yolla onları dilimize kazandırmıştır. Batı kültürü ile kültürümüz doğrudan doğruya değil, ancak dil bilenlerin varlığıyla temasa geçmiş, çevirinin yaratıcı rolü bir türlü anlaşılamamıştır. Oysa son birkaç yıldır çevirin rolü iyice kavranmış, geçmişin laübalî çeviri anlayışı terk edilmeğe başlanmıştır. Gerçekten de bu çeviri bolluğundan korkmamak gerekir. Telif eserlerin önünü keseceğini düşünmek hatalıdır. Kütüphanelerimizin yabancı dillerden çevrilmiş eserlerin istilâsında kalacağımı, Türk sanat ve

düşüncesinin millî karakterinin kaybolacağını iddia edenler aldanmaktadır. Zira çeviri, millî kültüre yeni ufuklar açar. Bir dilin bünyesi üzerinde etkili olur. Yaşar Nabi çeviri konusunda ülkemizin durumunu şu cümlelerle anlatmaktadır:

“Fakat bir tercüme faaliyetinin lâıyıkıyla verimli olabilmesi için kaliteli tercüme zihniyetinin o memlekette iyice yerleşmiş olması lâzımdır. Bizde tercüme faaliyeti eskiden de yok değildir. Fakat dikkat ediniz, son zamanlara gelinceye kadar dilimize çevrilen eserlerin büyük bir ehemmiyetini, sanat ve fikir kıymetleri olmayan birtakım aşağılık macera ve zabıta romanları teşkil ediyordu. Bu eserleri ortaya koyanlar, halk iyi ve kaliteli eserlere rağbet etmediği için ticarî bir kıymet arz eden bu nevi kitapları tercüme ettirmek mecburiyetinde kaldıklarını söylüyorlardı” (Nayır, 1940b: 231)

Yaşar Nabi'ye göre böyle bir iddia dayanaksızdır, gerçeği ifade etmez. Ayrıca son zamanlarda yapılan iyi ve kaliteli çeviriler bu iddiayı yalanlamaktadır. Çünkü iyi çevirmenler tarafından büyük bir dikkat ve özen ile çevrilmişlerdir. Okuyucular da bunları büyük bir rağbetle karşılamışlardır. Dolayısıyla bazı yayıncıların “halk istiyor” iddiası doğru değildir. Halk; aşağılık macera romanlarının çevrilmemesini istememektedir. Nitekim böyle eserlerin sürümü de durmuştur.

Yazar, çeviri işinin her şeyden önce tecrübe işi olduğu kanaatindedir. Bir çevirinin başarısında Türkçe'yi doğru ve zevkli kullanmanın büyük rolü vardır. Bununla birlikte Türkçe'yi pek iyi bildiklerini yazılarıyla ispatlayan kimi yazarların, çeviri işinde bocalamakta oldukları ve pek acemice bir ifade kullanabildikleri de görülmektedir. Fakat çeviri yaptıkları yabancı dili, ana dilleri derecesinde bilenler vardır. Hatta bunların içinde öyle çevirmenler vardır ki, hiçbir telif esiri bulunmamakla birlikte mükemmel çeviriler yapmışlardır. Yaşar Nabi bu gözlemlerden yola çıkarak şu neticeye varmaktadır: Çeviri, ayrı bir sanattır. Her iyi dil bilen, her iyi yazı yazanın mutlaka iyi çevirmen olması icap etmez. Dili, yazı yazmayı öğrendiği gibi bir muharririn çeviri yapmayı da ayrıca öğrenmesi lâzımdır.

Çeviri işi, kolay bir iş sanılmamalıdır. Onu küçümseyenler aldanırlar. Çeviriyi küçümsemek, bu alanda, en iyi yazarları bile başarısız kılabilir. Çünkü çeviri yapanlar sürekli yeni yeni sorunlar karşısında kalırlar. Üstelik bunları çözmek için baş vurabileceği hazır kurallar ve usûller yoktur. Her yeni sorunun çözümü, yeni sorun getirdiği için daha önceki çeviriler de işe yaramaz. Onun içindir ki her yeni çeviri, çevirmenin olgunlaşmasını, biraz daha mükemmelleşmesini sağlar. (Nayır, 1944a: 526-527)

Yaşar Nabi, ulu orta eserlerin çevirisine karşı çıkar. Çeviride edebî değer arar ve bu edebî değer ne olduğunu anlatmaya çalışır. Ona göre bir edebî eserin bir dilden diğerine nakilde, aranması gereken iki şart vardır: Bunlardan ilki asıl metne uygunluk keyfiyetidir. Diğer de çevrilen metnin artistik değerinin korunmasıdır. O, ne zaman çeviri sorunu açılrsa, bu iki öge üzerinde durur. Özellikle asıl metne sadakatin ihmal edilmemesi gerektiğini söyler. Edebî çeviride, asıl metne sadakat önemlidir ama tek başına yeterli değildir. Bu şartın yerine getirilmesi, öbür şartın görmezlikten gelinmesini icap ettirmez.

Onun gözünde bir edebî eserin başarısının sırrı, yalnızca özünde toplanmamakta, aynı zamanda ifade edilmiş tarzında bulunmaktadır. Üslûp düşünüşü kimi yazarlar vardır ki küçük metinler üzerinde bile günlerce, haftalarca çalışmışlardır. Bunlar bu çalışmayla iki şeyi hedeflemişlerdir. Öncelikle anlamın en güzel bir biçimde ortaya çıkmasının sağlanması, diğeri de kulakta tatlı bir musiki etkisinin vücuda gelmesidir. Böyle bir metnin çevirisinde kelimelerin tam karşılıklarını bulmak, iyi bir çeviri yapmak için yeterli değildir. Aynı zamanda asıl metindeki ahengi, üslûp güzelliğini de mümkün mertebe verebilmek gereklidir. Aslında harikulâde güzel ve tannan bir kelime, bir başka dildeki tam karşılığı çirkin ve kakafonik bir kelime olabilir. Üslûbu çok işlenmiş bir eserin çevirisinde bu kelimeyi tam karşılığıyla nakletmek, asla sadakat değildir. Bu olsa olsa hıyanettir. İşte o zaman çevirmenin kendini müellifin yerine koyması ve yüksek bir zevk sahibi olan yazarın Türkçe'deki o kakafonik kelimeyi asla kullanmayacağını göz önünde tutarak, onun yerine nasıl bir şekli tercih edeceğini hesaba katması gerekir. Böyle bir çeviri basit bir nakilcilik olmaktan çıkarak bir iş birliği karakteri alır. Şüphesiz böyle bir işi yapacak olan çevirmenin sanatkâr bir ruha sahip olması, çevireceği eserin müellifini pek yakından duyup anlamış olması şarttır.

Yaşar Nabi burada Shakespeare örneğini vermektedir. Shakespeare yüzyıllardan beri Fransızca'ya çeşitli kereler çevrilmiştir. Bu çevirilerin "sakat ve yanlış" olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Üstelik hemen hepsi çeviride sadakat ilkesine uyularak yapılmıştır. Ama buna rağmen Fransa'da hâlâ Shakespeare çevirisine girişenler vardır. Yaşar Nabi bu çeviriye girişenlerin bunu sırf Shakespeare'in üslûp ve şiir itibarıyla, "yeni bir tarzda duyuş ve anlayış"ın temsilcileri olduğu için yaptıklarını belirtmiştir. (Nayır, 1939b: 236(?))

Yaşar Nabi "Tercüme Dair II" başlıklı yazısında da (Nayır, 1940c: 248-250), son zamanlarda ülkemizde görülen çeviri faaliyetinden söz eder. Gazete ve dergilerin çeviri sorununu aktüalite konusu haline getirmelerinden duyduğu memnuniyeti belirtir. Ancak çeviri işi hassasiyet ister. Öteden beri iki dil bilen

insanlar için, bir dilden anladığını, öteki dilde anlatmanın kolay olduğunu ifade eden görüşlerin bulunduğunu zikreder. “Dilleri, bünyeleri, sentaksları kelime karşılıkları itibariyle tıpatıp olsaydı bu zan belki bir dereceye kadar hakikate uyardı” der. Gerçekte ise böyle değildir. Bir sanat eseri sadece muayyen bir şeyin, bir hikâyenin, bir hissin anlatılmasından ibaret sayılmamalıdır. Belki ondan daha ziyade edebî eserde anlatış tarzı değerlidir ki biz buna üslûp adını veriyoruz.

Kahramanlar şairi, çevirinin bir sanat olduğu kanaatinde. Zaten çeviri derken sanat kaygısıyla hareket edilen çevirileri kasteder. O, gündelik gazeteler için hiçbir estetik kaygıya bağlı kalmadan yapılan çevirileri kaale almaz. Bunlar çala kalem yapılan zabıta veya macera romanları çerçevesindeki çalışmalarlardır.

Daha önce de söylediğimiz gibi çeviride sadakat önemli bir özelliktir. Ancak bu, sanıldığı kadar kolay bir iş değildir. Batı’da çeviri sorunu etrafında pek çok münakaşalar olmuştur. Üstelik Batı dilleri birbirine yakındır. Cümle kuruluşları birbirine yakın dillerde metne azamî bir sadakat mümkündür. Oysa Yaşar Nabi’ye göre Batı dillerinden Türkçe’ye yapılan çevirilerde bu imkân iyice daralmaktadır. Çevirdiğimiz eserin aslına ve üslûbuna sadık kalmak mecburiyeti vardır. Fakat bu hususta biraz ileriye gidildi mi “harfîyen çevirmek endişesi, aslında son derece güzel ve selis olan metni tercümede şivesizliklere, sentaks bozukluklarına ve üslûpsuzluklara” sürükleyebilir.

Çeviride nüanslara önem vermek gerekir. Nüanslara önem verilmemiş yani alabildiğine serbest yapılmış bir çeviri bize eserin sadece gölgesini verebilir. Çevirmen mümkün olduğunca ifrattan kaçmalıdır. Yaşar Nabi sadakatin sınırının iyi çizilmesinden yanadır. Gerçi bu zor bir iş. Ama çevirilerde riayet edilmesi gereken ana kurallar üzerinde yapılacak ciddî etütlerin, yeni yetişen çevirmenlere rehberlik edebilir. Yaşar Nabi böyle düşünmektedir. (Nayır, 1938a: s.2)

Yaşar Nabi çeviride asla sadakat yanında, asıldaki güzelliğe de sadakat arar. Nedense bizde bu keyfiyet gözardı edilmektedir. Çeviriyle ilgili tenkitlerde de öteden beri iki metni karşılaştırıp aradaki anlam hatalarına işaret etmek yeterli görülmektedir. Bu, elbette yararlı bir yöntemdir. Ama bunun yanında iki metni karşılaştırırken, biraz cümlelerin asıldaki güzellikten ne kadar kaybedebileceğini örneklerle ortaya koymak gerekir.

Ülkemizde son yıllarda kuvvetli bir çeviri dönemi başlamıştır. Millî kütüphanemize her ay ciltlerce değerli eserler girmektedir. Birinci Neşriyat Kong-

resi'nin kararlarının uygulamaya konulmasından sonra bu hamlenin birkaç kat daha ivme kazanacağını düşünmektedir. Bunun yanında edebî metinlerin çevirilerini kendilerine verdiğimiz kişilerin iyi seçilmesi gerekmektedir. Onların yapacağı çevirilerin hem sadakat bakımından hem de sanat yönünden bir değer taşıması şarttır. (Nayır, 1939a: 32)

Varlık dergisinde çeviriler de yapan Yaşar Nabi, "Tercüme İşinde Hassas Olmalıyız" başlıklı yazısında (Nayır, 1937c: 2) bir iki yıldır çeviriler konusunda çok sevindirici manzaralarla karşılaştığından bahisle Batının belli başlı sanat eserlerinin birbiri ardınca dilimize çevrildiğini bildirir. Artık Türkçe'ye çevrilen eserlerde yüksek bir edibin imzası aranmaktadır. O macera ve polis romanları salgınından sonra şimdi değerli edebî eserler kütüphanelerimizi süslemektedir. Yaşar Nabi bu durumu millî kültürümüzde bir kalkınma işareti sayar.

Şüphesiz bu çevirilerin çoğu çok değerli yazarlarımızca yapılmaktadır. Ama bunlardan bir kısmı var ki "sanata karşı âdeta ihanet denilecek bir lâübalilikle tercüme ve daha doğrusu katledilmektedir." Ama o bunun tehlikeli bir gidiş olduğu kanaatindedir. Böyle yapanları uyarın Yaşar Nabi, aslında kimseyi teşhir etmek istememektedir. Gelgelelim bir büyük Rus edibinin ismini vermediği bir çalışmasının çevirisiyle, bu eserin bir de Fransızca çevirisini karşılaştırır. Çünkü bu çeviri de Fransızca'dan yapılmıştır. O zaman Türkçe metinde, zevk, sadakat ve herhangi bir edebî değer bulunmadığını görür. Aslında amacı, romanı ve çeviriyi teşhir etmek olmayan Yaşar Nabi bu konuda yayınevlerini de uyarır. Onlara kendilerine getirilen çevirilerin "mahiyeti ve değeri" üzerinde titizlikle durmalarını salık verir. Bunu yapmadıkları takdirde, attıkları adımın ya da giriştikleri teşebbüsün faydasını görmeyeceklerini, okuyucuların aldatılmış olacağını hatırlatır.

Bu çeviri faaliyetinde giderek görülen iyileşmede hiç şüphesiz Maarif Vekâleti'nin olumlu katkıları olmuştur. Bir yıl önce toplanan Birinci Neşriyat Kongresi'nde alınan kararlar sonucundadır ki, ülkemizde çeviri faaliyeti hızlandırılmış ve programlaştırılmıştır. Yaşar Nabi, bu noktada, dünün kolay fakat değeri az nakil tarzı olan adaptasyon revaçta iken artık çeviriye, hatta asla tamamiyle sadık çeviriye değer verildiğini görmekten duyduğu memnuniyeti gizleyemez. O, ayrıca çevirisi yapılacak eserlerin seçiminde de en başa dünya klâsiklerinin konulmasını önerir. Özel yayınevlerinin kendi çalışmaları arasında hazmı güç olan klâsik eserlere ancak ikinci derecede bir yer ayırabildiklerini söyler. İşte Maarif Vekâleti'nin asıl bu eksikliği tamamlaması gerekmektedir. (Nayır, 1940a: 229-231)

Yaşar Nabi Nayır, klâsiklerin çevirisi üzerinde de durmuştur. Basında bu yolda çıkan haberleri izleyerek, zaman zaman görüşlerini belirtmiştir. Nitekim Kültür Bakanlığı'nın Batı klâsiklerini dilimize çevirteceğini bildiren haberler üzerine hemen kaleme sarılmış ve Bakanlığın böyle bir teşebbüse hazırlanmasından duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Ona göre bu iş, gerçekte, gecikmiş bir iştir. Aslında Türk kültür hayatı yüzünü Batıya çevirdikten sonra ilk işimiz bu olmalıydı. Zira klâsik eserler batı medeniyetine temel görev görmüş olan ve dilimize çevrilmesi hayatî bir ihtiyaç halinde kendisini hissettiren eserlerdir. Bilindiği üzere Cumhuriyet idaresi, bu yolda bazı olumlu adımlar atmış, biraz bireysel gayretlerle, biraz da gelişigüzel bir şekilde beş on klâsik eserin çevirisi gerçekleştirilmiştir. Ama bunların yeterli olduğu söylenemez.

Öte yandan toplum olarak büyük medeniyet ve dil devrimleri sebebiyle eskiyle bağlarımız zayıflamıştır. Bu yüzden eski edebiyat ve kültürümüzden bugün için yararlanma imkânımız iyice azalmıştır. Yapılacak iş, edebî ve kültürel çalışmalarımızı eski Yunan'dan başlayıp çağdaş Avrupa edebiyatına giden yolda yeniden belli bir temele oturtmaktır. Dolayısıyla dünya şaheserlerinin dilimize kazandırılması tartışmaya gerek kalmayacak kadar önemli bir husustur.

Aslında bu ihtiyacı herkes görmekte ve klâsiklerin çevirisi gereğine inanmaktadır. Burada asıl sorun bu işin, ne zaman, kimin tarafından ve nasıl başarılacağını bilmektir. Kültür Bakanlığı (eski adıyla Maarif Vekâleti) bu işe el atmış ama istenilen ölçüde hedefe ve başarıya ulaşamamıştır. Yaşar Nabi, Bakanlığın bu konudaki en önemli eksikliğinin, klâsiklerin çeviri sorununun bir programa bağlanmamış olmasını göstermektedir. Ne var ki önceden yaptırılmış çevirilerde başarısız olmamız bizi yıldırmamalıdır. Ancak bu işin bir program çerçevesinde yürütülmesi kaçınılmaz bir durumdur.

Yaşar Nabi, klâsiklerin çevirisinde göz önünde tutulmasını istediği hususları üç madde hâlinde toplamıştır:

1-Önce dünya şaheserleri arasında belirli bir miktarı, sözgelişi yüz tanesini ayırıp bunların ne kadar zamanda çevrileceğini tespit etmek.

2-Bu çeviri işini lâyıkiyle başaracak kişileri önceden seçmek. Yaşar Nabi bunu yaparken çevirmenlerin yabancı dil kadar yeni ve temiz Türkçe'yi de ne kadar kusursuz ve sanatkârane bir üslûpla kullanabileceklerine bakılmasını ister. Ayrıca bu işi üstlenenlerin temiz ve sağlam karakterli olmalarına özen göstermelerini önerir. Burada yaşayan dillerdeki eserler için bir başka söz konusu bir durum daha vardır ki o da şudur: İngilizce bir eserin Fransızca'dan, Rusça bir eserin Almanca'dan dilimize çevrilmesinin önüne geçmek. Yaşar Nabi, bu ko-

nuda sadece eski Yunan ve Latin eserlerinin hariç tutulabileceğini belirtmektedir.

3-Eserler neşredildikten sonra Kültür Bakanlığı vasıtasıyla bunları memleketin her tarafında okurlara ulaştırmak için iyi bir dağıtım ağı kurmak. Ayrıca Bakanlık bünyesinde bu dağıtım işinde engelleyici unsurları ve kayıtları kaldırmak.

Görülüyor ki Yaşar Nabi, üniversite mezunlarının bile bir yabancı dili iyi bilmediği bir ortamda Türk kütüphanesinin seviyesini yükseltecek çalışmaları desteklemiş, bunlar için gerek maddî ve gerekse manevî yardımın esirgenmemesini istemiş, bu işe bir an önce başlanılmasını tavsiye etmiştir.. (Nayır, 1936: 2)

Bir başka yazısında da (Nayır, 1935: 305) klâsiklerin çevirisinde üstünkörü davranılmasından yakınan Yaşar Nabi, bu konuda Balzac'ın **Goriot Baba**'sını örnek vermiştir. Bu eserin çevirisini Haydar Rıfat yapmıştır. Haydar Rıfat, Balzac'ın pek çok eserini çevirerek millî kütüphanemize kazandırmıştır. Böylesine güç ve nankör bir işin üstesinden gelmeye çalışan Haydar Rıfat'a başlangıçta hayranlık duymuştur. Ne var ki onun bu kadar çok çeviri yapmasından da şüphelenmiş ve o zamana kadar hiçbir çevirisiyle karşılaşmadığı için kendini böyle düşünmekten alıkoyamamıştır.

Bir gün Yaşar Nabi'nin eline, Balzac'ın Haydar Rıfat tarafından yapılan **Goriot Baba** adlı eserinin çevirisi geçer. Bu çeviri ile eserin aslını karşılaştırınca hayretler içinde kalır. Yaşar Nabi o anki şaşkınlığını şöyle anlatmaktadır:

“... İşte o zaman büyük ve önceden tahmin ve tasavvur edemeyeceğim kadar büyük bir hayal kırılışıyla karşılaştım. Çünkü tercüme çok fenaydı, yanlıştı ve Türkçe metnin sayfaları arasında eserin aslına karşı akla sığmaz bir kayıtsızlık ve mühimsemezliğin havası esiyordu. O kadar ki aslına uygun ve kusursuz denebilecek bir tarzda tercüme edilmiş hemen bir tek cümle bulamadım” (*ibid.*)

Yaşar Nabi, aynı yazısında göze batan bu çeviri kusurları üzerinde söz söylemeyi bırakıp eserin aslından gelişigüzel aldığı birkaç cümle ile bunların Haydar Rıfat tarafından yapılmış çevirilerini ve en altta da Fransızca bilmeyen okurların karşılaştırebilmeleri için aslına sadık çevirilerin nasıl yapılabileceğini gösteren örnekler koyar. On örnek cümledeki yanlışları gösterir. Ayrıca bu verdiği örneklerin çevirinin baştan başa incelenmesinden değil, sadece dört beş sahifesinden aktarıldığı notunu ekler. Sonunda da klâsiklerin katledildiği kanaatine vardığı anlaşılır. Daha sonra da çevirinin ne olduğunu anlatarak yazısını sürdürür ve “Tercümeden maksat bir eserin mevzuunu, o dilde okuyamayanlara

anlatmak değildir, edebî bir eserin üslûbu ve yazı tekniği, o eserin mevzuundan çok daha ehemmiyetlidir. Onun içindir ki bu ayarda bir eser tercüme edilirken, kabil olduğu kadar hiç değiştirmemek, noktalara ve virgüllere varıncaya kadar dikkatle takip etmek ve bütün dikkatini, satırların cümle teşekküllerinin üzerinde toplamak gerektir.” der.

Yaşar Nabi, Balzac'ı Türk okurlarına Fransız edebiyatının en büyük isimlerinden biri diye tanıttıktan sonra **Goriot Baba** çevirisiyle onların kafalarında,” Değeri bu kadar büyütülen eser bu mudur?” yollu bir hayal kırıklığı yaratmak gerektiğini hatırlatır. Yine ona göre hiçbir Türk edibi, **Goriot Baba** çevirisindeki kadar bozuk bir dille yazı yazmamıştır. Üstelik bu çeviriler yalnız okuyanlara yanlış kanaatler vermekle kalmamakta, aynı zamanda ileride eserin daha doğru, dürüst ve itinalı çevirilerinin de ortaya çıkmasını önlemektedir. Yaşar Nabi, bu kötü çevirileri, sanat ve kültür adına işlenmiş büyük bir günah saymaktadır.

Varlık dergisinin kurucusu, yazılarında daha başka kötü çevirilere de temas etmiştir. Prosper Merimeé'nin **Colomba** adlı kitabı, Hilmi Kitabevi'nin 44 numaralı eseri olarak yayınlanır. Eseri Siraceddin Hasırcıoğlu çevirmiştir. O bu eseri, zevkine itimat ettiği bir arkadaşına, okusun diye verir. Arkadaşı bu eseri beğenmez. Yaşar Nabi ise, onun eseri beğenmemiş olmasına şaşar. Bunun üzerine o zamana kadar okumadığı kitabı okuyunca çevirinin çok kötü olduğunu fark eder. Daha ilk satırlarda sıkıcı ve anlaşılması güç bir anlatımla karşılaşan Yaşar Nabi'nin şaşkınlığı büyür. Zira Prosper Merimeé üslûbunun temizliği ve açıklığı ile tanınmaktadır. Bir adım daha ileri giderek bu kez eserin aslını alıp çevirisiyle karşılaştırır. Sonuçta **Colomba** gibi zarif ve güzel bir romanın çeviri kurbanları arasında yer aldığı kanaatine varır.

Yaşar Nabi, her iki dildeki bilgisizlik yüzünden bir eserin ne dereceye kadar tahrif edilebileceğini göstermek için birkaç örnek verir. O, bu çeviride şu kusurları tespit etmiştir:

1-Anlatımın eskiliği 2- Anlam yanlışları 3-Atlanmış bazı sözler. (Yaşar Nabi buna anlama yanlışları yani yazarın başka, çevirmenin başka bir şey demeleri de der.)

Yaşar Nabi bunlara ek olarak bir de bir dilden ötekine çeviri yapılırken, kelimelerin sözlükteki ilk anlamları ile çevirmenin bazen tuhafliklara yol açtığını ileri sürmekte, buna (honnête) sıfatını örnek vermektedir. Ona göre bu sıfata “kibar, akli başında, seçkin” gibi birçok anlamlar yüklenebilir ama onun “namuslu” anlamına geldiği söylenemez.

Kendi çevirisinin değişmez bir örnek olduğu iddiasını aklından bile geçirmeyen Yaşar Nabi, çeviri yanlışlarını, Fransızca bilmeyen okuyucuların fark etmesi için yazısına almıştır. Fransızca bilenler ise metinle birlikte verilen çeviri kolayca kavrayacaklardır. Ayrıca o, bu çeviriyle ilgili bir noktaya, yani “‘Araf’ taki Ruhlar”, “‘Adanın Venüsü’” gibi ifadelerin başlık olarak konulmasına dikkatimizi çekmektedir. **Onar Mısra** şairine göre bu başlığın, hikâye ile hiçbir ilişkisi yoktur. Zira çevrilen kitapta bu hikâyeler de bulunmamaktadır.

Yaşar Nabi bu vesile ile yanlış çevirilere, imlâ tutarsızlıklarına, yerine oturmayan sözlere, yapılan Türkçe hatalarına temas etmiş, bu kusurları da kitabın ilk sahifesinden aldığını bildirmiştir. (Nayır,1944b: 451-454) Ayrıca haklı olarak yayıncıları uyarmıştır.

Bilindiği üzere bir çeviri eser basmak için pek çok masraf edilmektedir. Yayıncılarımız başka masrafların ve çeviri ücreti olarak yapılan harcamaların çok azını kendilerine getirilen çevirileri kontrol ettirmek için yapmaktan kaçmaktadır. Oysa bunun için bir miktar masrafı göze alsalar, bu tür yanlışlıkların, kusurlu çevirilerin önüne geçebileceklerdir. O zaman yayıncılarımız bir yandan memleket kültürüne hizmet ederlerken, diğer yandan da bir eserin yanlış çevirisine prim vermeyeceklerdir. Zira yapılan yanlış bir çeviri, müellifi de gözden düşürmektedir. Onun hakkında yanlış kanaat edinilmesine yol açmaktadır. İşte Yaşar Nabi, bu noktada sadece yayıncıları uyarmakla kalmamakta, onlardan hem memleket için, hem kendileri için zararlı olan bu başıboşluğa son vermelerini istemekte, hem de onlara, bilgisine, tarafsızlığına güvendiği bir iki danışman edinmelerini, küçük bir masrafla büyük zararların önüne geçmelerini önermektedir. (*ibid.*; 452-454)

Yaşar Nabi, çeviri faaliyetlerinde başarılı adımları yahut başarılı çevirileri de övgüyle karşılamıştır. Bunlardan birisi de Anatole France’ın eseri **Thais**’tir. Yıllardır kötü ve edebî olmayan macera romanları çevirileriyle okuyucuların ihtiyaçlarının karşılandığını ve “hakiki garp kıymetlerini bize tanıtacak eserlerin çevrilmesinin pek nadir olduğunu” söyleyen Yaşar Nabi, çeviri anlayışımızın kötülüğünden yakınmaktadır. Uzun zaman edebiyatçılarımızın çevirinin anlam ve mahiyetini anlayamadıklarını ileri sürmekte ve gelişigüzel eserler, gelişigüzel çevirilerle ve en geniş serbestlikle dilimize nakledildiğini belirtmektedir. İşte böyle bir ortamda **Thais** ile karşılaşır. Nasuhi Esad’ın çevirisini beğenir. Onun nazarında bu çeviri, çok başarılıdır. **Thais**’in kısa sürede tükenmiş olmasını da sevindirici bulur. (Nayır, 1937b: 5)

Yaşar Nabi, **Varlık**'ta şiir çevirilerine de yer vermiş hatta bizzat kendisi şiirler çevirmiştir. Bu arada bir yayıncı olarak ilgi çekici bir anısından söz etmiştir. Onun bu anısı şöyle özetlenebilir:

O sırada öğrenimini İtalya'da sürdüren genç şairlerden Bedrettin Cömert kendisine bir mektup yazar. Bedrettin Cömert, bu mektubunda **Varlık**'ın 1 Aralık 1962 tarihli sayısında Giovanni Pascoli'den ve 15 Aralık 1962 tarihli sayısında da Giacomina Leopardi'den yapılmış iki şiir çevirisi üzerinde durur. Ona göre bunlar “eksiklik, fazlalık ve yanlışlarla” doludur. Bedrettin Cömert bu düşüncelerini şiirlerin asıllarıyla çevirilerini karşılaştırarak delilleriyle birlikte ortaya koyar. Yaşar Nabi işte bu olayı kaydettikten sonra yazısında sözü şiir çevirilerine getirmek suretiyle şöyle demek zorunda kalmıştır:

“Bize gelen şiir çevirilerini her zaman asıllarıyla karşılaştırmak imkânını bulamıyoruz tabii. Hem bütün dilleri bilemeyiz, hem de gelen şiirlerin asıllarını her zaman elimizin altında bulundurmaya imkân yok. Biz o çevirileri üzerinden okuyor ve girebilecek nitelikte saydıklarımızı basıyoruz. Ancak görüyoruz ki bu iyi niyetimiz çok kere kötüye kullanılıyor ve bir yabancı dili daha yeni yeni öğrenmeğe başlayan kişiler hemen kaleme sarılarak pek kolay sandıkları şiir çevirisi işine giriyorlar. Sonunda onlara düşen utançtan tabii biz de payımızı almış bulunuyoruz.” (Nayır, 1963: 2)

Görülüyor ki böyle durumda genellikle güvenilen imzaların şiir çevirilerini yayınlamaktan başka çare yoktur. Yayıncının iyi niyetini kötüye kullananlar ise her zaman çıkabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı, **Tercüme** dergisinin üç sayısını birleştirmek suretiyle bir şiir özel sayısı halinde neşreder. Bu özel sayıda Batı'da şiir üzerine söylenmiş sözleri ve dünya şiirinden en güzel çevirileri toplu bir halde Türk okurlarının önüne konulmuştur. Dolayısıyla bu eser lâyük olduğu ilgiyi fazlasıyla görür. Dergi hakkında basında birçok iyi yazılar çıktığını belirten Yaşar Nabi, bu yazıların büyük çoğunluğunun beğenildiğini ama az da olsa kimi kusurların da bulunduğunu ileri sürer. Bu kusurların başında “şiir tercümelerinin mânâ ve mahiyetçe asıllarından uzaklaşmış olduğu” hususu gelmektedir. Yaşar Nabi'ye göre şiir çevirilerinde kelime kelime, hatta harf harf, hece hece aslına uygunluk aranmaz. Zaten bu imkânsız bir şeydir. Tıpatıp aynılık imkânsızdır. Bir şiiri, bir başka dile aynen aktarmak bir mucize işidir. Çünkü bir şiir yazıldığı dilin hususî imkânlarından yararlanır. Ancak bunun böyle olduğunun bilinmesine rağmen “türlü milletlere ve dillere mensup şairler” insanlığın müşterek malı olan şiire yeni yeni söyleyişler getirirler. Gerçi bu söyleyişlerin tam tadına varmak için bir

şii yazılı olduğu dilde okumak gerekir ama o dili bilen şairler tarafından yapılan manzum çeviriler de onun hakkında az çok bir fikir verebilir. Yaşar Nabi bu yazısında iki fikrin altını çizmiştir. İlki, son zamanlarda şiir çevirilerinin kuvvetli bir cereyan halini aldığıdır. Diğeri de şiir çevirilerinin Türk şiirine yeni imkânlar getirmesidir. O bu yolda yürünmesini ve ufak tefek kusurların da hoş görülmesini istemektedir.

Yaşar Nabi'nin söz konusu dergide asıl üzerinde durduğu bir nokta daha vardır: O da bizde eskiden yapılmış şiir çevirileriyle yenileri arasındaki müthiş farktır. Dergide eski şiir çevirileri de bulunmaktadır. Tanzimat'tan beri yapılmış en seçkin şiir çevirilerinden bazı örnekler alınmış ve bu suretle okuyucuya geçen uzun zaman zarfında gerek şiir zevkinde, gerekse çeviri anlayışında büyük bir değişikliğin yaşandığı gösterilmiştir. Bu eski çevirilerde göze çarpan başlıca kusur, sadece dilin eskiliği değildir. “Şiirin ruh ve edasını anlayışta darlık” da bu eskiliğin yanında dikkatimizi çekmektedir.

Tercüme dergisi bir bakıma bu sayısıyla kültür ve şiir sahasında ilerleyişimizin derecesini göstermiştir. Ayrıca en ünlü imzalar tarafından yapılmış eski şiir çevirilerinin çoğunun bugünkü hevesli kalemlerden çıkmış çevirilerin yanında son derece gülünç kaldığını ortaya koymuştur. (Nayır, 1946b: 321)

Yaşar Nabi'ye göre bizde manzum çeviriye ilgi azdır. Bunun başlıca sebebi manzum çevirinin güç oluşudur. Ayrıca çevirmende özel kabiliyetin bulunmasını gerektirir. Zira çevirmen her iki dile kuvvetle sahip olmakla kalmayacak, aynı zamanda şair olacaktır. Şair olmayan çevirmenlerin yapmış oldukları manzum çeviriler, mensur çevirilerden daha aşağıda kalmaktadır. Bu durum da manzum çeviriye karşı çıkanların ekmeğine yağ sürmektedir. Yaşar Nabi, manzum çevirilerin şairler tarafından yapılması hususunda iki somut örnek vermiştir. Bunlardan ilki İngiltere'de, Ömer Hayyam'ın şiirlerini çeviren Fitzgerald, ikincisi de Almanya'da Baudelaire çevirmeni diye bilinen Stefan George'dir. Her ikisi de çevirilerde gösterdikleri yüksek kabiliyeti bizzat değerli birer şair olmalarına borçludur.

Öteden beri manzum çeviri konusunda lehte ve aleyhte çok şeyler söylenmiştir. Çeviride sadakat aranır. Manzum çeviri ise çevirmeni sadakatsizliğe zorlar. Bu yüzden az veya çok asıl metinden uzaklaşmak gerekir. Bir eseri başka bir dile nesirle bile tıpkı tıpkısına geçirmek mümkün değildir. Öyleyken çevirmen bu mahzuru manzum eser çevirmekle daha da arttırmış olmaktadır. Hem de kendi arzusuyla bunu yapmıştır.

Yine Yaşar Nabi manzum eserin değerinin, yalnız söylediği şeylerin anlamında olmadığı kanaatindedir. Bilindiği üzere manzum eserde şekil sıkıntısı vardır ve birinci derecede rol oynar. Gerçek bir şair anlam ile ahenkten birini feda etmek zorunda kalır. O zaman yapılacak iş, ahengi belli bir ölçüde göz ardı etmektir. Aslında manzum çeviri sorununda sadece bireyler değil, milletler de görüş ayrılıkları içindedir. Sözcüleri Almanlar bu çeşit eserleri daha çok nazımla, Fransızlar ise seyrek istisnalarla da olsa mensur çevirirler. Almanlar, “öze ve ruha”, Fransızlar da “vuzuha ve mantığa” birinci derecede önem verirler.

Sabri Esat Siyavuşgil, Yaşar Nabi'nin yakın arkadaşıdır. **Cyrano de Bergerac**'ı çevirmiştir. Bu, bir manzum çeviridir. Yaşar Nabi, Edmond Rostand'ın bu eserini başarıyla çeviren arkadaşından övgüyle söz eder. Onun bu çalışmasını “çığır açıcı” olarak nitelendirir ve manzum çeviride ilk büyük eser yahut vasıflı çeviri sayar.

Varlık dergisi sahibine göre çeviriyi yapan Sabri Esat'ın iki önemli meziyeti vardır. Her iki dili bilmektedir. Kendisi birincisi sınıf bir şairdir ve bu yüzden çevirme işini üstlenmiş olması yerinde bir davranıştır. Öteki de Sabri Esat'la Edmond Rostand arasındaki mizaç birliğidir. Yaşar Nabi, bizim edebiyatımızda Edmond Rostand'ın bu eserini Sabri Esat'tan daha iyi duyup kuvvetle “temessül ettirecek” bir başka sanatçı bulunamayacağı kanaatindedir. Dolayısıyla çeviriye verilen emek boşa gitmemiştir.

Sabri Esat Siyavuşgil neden bu eseri seçmiştir? Bu sorunun cevabını araştıran Yaşar Nabi, piyesin değerinden çok oynanmasının dünya ölçüsünde bir olay olduğuna dikkatimizi çeker. Eserin bu yüzden hemen hemen bütün belli başlı dillere çevrildiğini, pek çok milletin ilgisine mazhar olduğunu bildirir. **Cyrano de Bergerac** temsil edildiği zaman Edmond Rostand henüz 31 yaşındadır. Bu temsil şairi bir hamlede birinci sınıf şairler arasına sokuvermiştir. Ondan sonra bütün merak ve dikkati şairin üzerinde toplanmıştır. Yaşar Nabi'ye göre eser, daima zevkle okunacak ve seyredilecek piyeslerden birisidir. Çevirisini de çok beğenir. Sağlam ve kusursuz diye nitelendirir. Şiir değeri bakımından aslından aşağı değildir. Vezin ve kafiye icabı bazı kısaltmalar yapılmışsa da Sabri Esat, çeviride metne olabildiğine sadık kalmıştır. Hiçbir nükteyi atlamamış, eserin ruhuna, zevkine, amacına aykırı davranmamaya özen göstermiştir. Çevirmen, lirik kısımlarda da aynı başarıya göstermiştir. Yaşar Nabi, Yedi Meşaleci arkadaşının bu başarısı karşısında onun Edmond Rostand'ın **Aiglon**'unu da çevirmesini önerir. (Nayır, 1943: 179-183)

Yaşar Nabi “Romancılığımız ve Tercüme” başlıklı yazısında da çeviri konusuna yer vermiştir. O bu yazısında romancılığımızın durumunu, romancıların sorunlarını, genç sanatçılarımızın roman karşısındaki tutumunu irdelemiştir. Ayrıca son yıllarda kuvvetli bir çeviri hamlesi başladığını, bu durumun da okuyucunun roman zevkini yükselteceğini, ona iyiyi kötüden ayırt etme yeteneği kazandıracağını öne sürmektedir. Ne var ki bu sahada da en önemli eksikliğimiz gerçekten batının şöhretli yazarlarının eserlerini ihmal ettiğimiz inancındadır.

Yaşar Nabi’ye göre edebî zevkimizin yükselmesi için çeviri romanlara ihtiyacımız vardır. Bu ihtiyaç, şöhretli romancıların eserlerinden oluşan bir koleksiyonla giderilebilir. Balzac, Stendhal, Flaubert, Dostoyevski, Gogol, Dickens gibi dünyaca ünlü sanatçıların eserlerinden böyle bir koleksiyonun oluşturulması gerekmektedir.¹ Böyle bir hayırlı bir işi üstlenecek basımcıyı, yayınevi sahibini ise şimdiden alkışlamağa hazır olduğunu bildirmektedir. Ne var ki “bu ayarda muharrirlerin tercümesi”, çok güç ve itina isteyen bir iştir. Çevirmenlerin bunları çevirmemelerinin bir sebebi bu güçlüktür. Yaşar Nabi diğer sebepleri ve bu işin sıkıntılarını şöyle anlatır:

“... Terceme esere, nev’i gösterilmeden verilen mahdut ücretlerle bu şaheserler tercüme edilemez. Mütercimleri iyi seçmek ve onları tatmin edecek ücretler vermek lâzımdır. Aksi takdirde terceme koleksiyonlarımız bir parça bohçası manzarası göstermeğe mahkûm kalacaktır.” (Nayır, 1938b: 17)

Varlık dergisi sahibi, Hasan Âli Yücel’in bakanlığını destekler. Onu, sadece okullarla ilgilenmeyip genel kültür sorunlarına da el atmasından dolayı takdir eder. Yazı değişikliğinin yapılmasıyla okulları dolduran gençlere, çocuklara, okuyabilecekleri eserlerin yokluğunu giderecek tedbirler alınmasını ister. Onun tercüme bürosu kurmasından duyduğu memnuniyeti belirtir. Bu büronun verimli çalışmalar yaptığını anlatır. (Nayır, 1941: 217) Geniş ve sistemli bir çeviri faaliyeti içerisinde “Dünya Edebiyatından Tercümeler” serisinden basılan on üç kitaptan söz eder.² Bu klâsikler çevirisinde ileride Yaşar Nabi’nin de katkısı olacaktır. Zira bir süre “Tercüme Bürosu”nda çalışmıştır. Bu bürodan ayrıldıktan sonra da çeviri faaliyetini sürdürmüş, kurduğu yayınevi ile okuyucuları

¹ Yaşar Nabi, daha sonraki yıllarda kurduğu Varlık Yayınevi’nde adı geçen batılı sanatçıların pek çok romanını çevirterek bastırması ve bu ihtiyacı karşılamıştır.

² Bu on üç kitabın yedi tanesi Yunan klâsiklerindedir. Sophokles gibi bir dünya klâsiğinin yedi eseri ilk defa olarak dilimize kazandırılmıştır. Dödrü Fransız klâsiklerindedir. Bunlar da Molière’in **Adamcıl** ve **Kadınlar Mektebi**, Balzac’ın **Vadideki Zambak**’ı, Stedhal’ın **Kırmızı ve Siyah**’ıdır. Lâtince klâsiklerden ise Erasmus’un **Deliliğe Medhiye**’si, Alman klâsiklerinden Goethe’in **Faust**’u da bunlar arasında yer alır.

dünya kültürüyle buluşturmuştur. Türkçe'ye azımsanmayacak kadar çeviri eserler kazandırmıştır.

Sonuç olarak Yaşar Nabi, çeviri faaliyetimiz üzerinde zihin yormuş, onun sorunlarıyla boğuşmuş, bizzat çeviriyle uğraşmış ve bu alanda hem devletimize, hem özel sektöre yol göstermiş (Nayır, 1937d: 114), çeviri işini, eğitimimizin bir parçası olarak değerlendirmiş, bu yolda oluşturmak istediğimiz kütüphane-mizin bir an önce zenginleşmesi gerektiğini vurgulamıştır. Devletin çeviri faali-yetine ilişkin düzenleyici rolü üzerinde durmuştur. (Nayır, 1937a: 337-338)

KAYNAKÇA

- Nayır, Y. N. (1935). "Klâsikler Katliamı". **Varlık**, 44, 1 Mayıs: 305
- _____. (1936). "Klâsiklerin Tercümesi". **Ulus**, 5199, 17 Son kânun:2
- _____. (1937a). "Kitaplarımız ve Kitapçılığımız", **Varlık**, 94, 1 Haziran: 337-338
- _____. (1937b). "Kitaplar Arasında: Thais Tercümesi". **Ulus**, 5560, 19 Ocak: 5
- _____. (1937c). "Tercüme İşinde Hassas Olmalıyız". **Ulus**, 5876, 8 İkkânun: 2
- _____. (1937d). **Edebiyatımızın Bugünkü Meseleleri**, İstanbul.
- _____. (1938a). "Bizde Tercüme Meselesi", **Ulus**, 6019, 1 Mayıs: 2
- _____. (1938b). "Romancılığımız ve Tercüme". **Varlık**, 122, 1 Ağustos: 17
- _____. (1939a). "Tercüme Meselesi". **Varlık**, 141, 1 Haziran: 32
- _____. (1939b). "Tercüme Meselesi". **Varlık**, 141, 1 Haziran: 236(?)
- _____. (1940a). "Tercüme Hakkında". **Varlık**, 178, 1 Aralık: 229-231
- _____. (1940b). "Tercüme Hakkında". **Varlık**, 178, 1 Aralık: 231
- _____. (1940c). "Tercüme Dair II". **Varlık**, 179, 15 Aralık: 248-250
- _____. (1941). "Maarif Vekilliğinin Takdire Değer Bir Hizmeti". **Varlık**, 202, 1 Aralık: 217
- _____. (1943). "Cyrano De Bergerac Manzum Tercümesi". **Tercüme Dergisi**, 20-21, 10 Eylül: 179-183
- _____. (1944a). "Tercüme İşi Tecrübe İşidir". **Varlık**, 274-275, 1-15 Birinci kânun: 526-527
- _____. (1944b). "Bir Tercüme Münasebetiyle". **Tercüme Dergisi**, 14, 19 Mart: 451-454
- _____. (1946a). "Şiir Tercümeleleri". **Varlık**, 310-311, 1-15 Haziran: 320-321
- _____. (1946b). "Aydın Fikir Hareketleri". **Varlık**, 310-311, 1-15 Haziran: 321
- _____. (1963). "Notlar". **Varlık**, 591, 1 Şubat: 2